

SONNENBORGH

MUSEUM • STERRENWACHT

JAARVERSLAG 2021

vastgesteld door het bestuur dd. 11-4-2022

Inhoudsopgave¹

Inleiding	pag.	3
Bezoek, aanbod en activiteiten	pag.	4
Educatie	pag.	9
Projecten	pag.	11
Communicatie en marketing	pag.	12
Bedrijfsvoering en financiën	pag.	14
Samenwerking	pag.	15
Mensen en organisatie	pag.	16
Overzicht personen	pag.	18
Financieel overzicht	pag.	19

¹Beeldcolofon: de foto's in dit jaarverslag zijn gemaakt door Raymond Rutting, Annemieke van der Togt en Marieke Wijntjes. Bijschrift foto voorkant: 29 april 2021 - de plaquette ter ere van prof. dr. Kees de Jager geplaatst bij gelegenheid van zijn honderdste verjaardag. Links Michael Wise, directeur SRON Netherlands Institute for Space Research, rechts Ewine van Dishoeck, president International Astronomical Union.

Inleiding

Op 29 april 2021 werd prof. dr. Kees de Jager – wereldberoemd astronoom en stichtingsoprichter van Sonnenborgh - honderd jaar. In die honderd jaar draaide de aarde ook honderd maal om de zon. Een bijzonder moment voor een bijzondere man. Op Sonnenborgh vierden we zijn eeuwfeest met honderden vakgenoten, oud-collega's en oud-leerlingen met als hoogtepunt de onthulling van een plaquette op de sterrenwacht. Helaas overleed Kees de Jager bijna een maand later, maar we prijzen ons enorm gelukkig dat hij zijn eeuwfeest nog kon meemaken – zij het vanwege corona online vanuit zijn huis op Texel. Met zijn overlijden is een groot wetenschapper en organisator van wetenschap heengegaan, en een zeer beminnelijk mens. Voor Sonnenborgh is hij van onschatbare waarde geweest. Tussen 1960 en 1986 als hoogleraar-directeur, en rond 2000 als een van de initiatiefnemers en oprichters van het Sonnenborgh dat we nu zijn: een publiekssterrenwacht en een museum voor weer- en sterrenkunde van betekenis. Kees de Jager was tot op zeer hoge leeftijd zelf actief betrokken bij Sonnenborgh, o.a. door het geven van vele publiekslezingen in de door hem zo geliefde collegezaal. Vanaf de plaquette kijkt Kees alle bezoekers van de sterrenwacht toe, en wij hopen dat al die bezoekers even terugkijken.

In 2021 kon er echter nog niet veel teruggekeken worden. Net als andere sterrenwachten, musea en culturele instellingen was Sonnenborgh meer dan de helft van het jaar gesloten vanwege de coronapandemie. Als het museum af en toe open mocht, dan golden er zo veel beperkingen dat Sterrenkijkavonden, scholenbezoeken, activiteiten en verhuur de facto geen doorgang konden vinden of op heel kleine schaal. Met een dergelijk lange sluiting - bijna een jaar waren er geen schoolkinderen in het museum te horen, een half jaar stonden de kijkers afgesloten in de koepels - werd er onvermijdelijk veel gevraagd van de mensen van de organisatie: staf en vrijwilligers. Dit was niet alleen bij Sonnenborgh het geval en iedereen beseftte en accepteerde dat het niet anders kon. Toch is een grote waardering hier op zijn plaats voor de onverzettelijkheid waarmee de complexe omstandigheden het hoofd werd geboden. Met dankbaarheid kunnen we terugkijken op de steun die de overheid bood om door de crisis te komen. Een crisis die ook een financiële crisis had kunnen worden voor Sonnenborgh, zo niet het einde. Door een ruimhartige en snelle steun is werkelijk onheil voorkomen.

Natuurlijk waren er naast de honderdste verjaardag van Kees ook andere momenten om te herinneren. Bijvoorbeeld de zeer succesvolle crowdfundingactie *Camping Sonnenborgh* die in de zomer werd gehouden. De winnaar kon een exclusieve kampeernacht op Sonnenborgh winnen en met de opbrengst moest museale herinrichting van de tuin mogelijk gemaakt worden. Dit lukte boven alle verwachtingen. Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan een prachtige tuin, die een aanwinst zal zijn voor het museum en bolwerk. Dit kunnen we zien als symbolisch voor de herwonnen kracht die bij Sonnenborgh is te voelen: staf en vrijwilligers hebben de draad weer opgepakt en bestaande activiteiten en nieuwe initiatieven ter hand genomen. Het publiek meldt zich weer en scholen lopen door de gangen. Toch is er iets veranderd. Het besef dat we iets heel moois hebben met Sonnenborgh heeft meer reliëf gekregen door de periode dat het er niet was door de coronapandemie. Hoewel we intens hopen dat er zich geen herhaling zal voordoen, is dat toch iets om af en toe te beseffen.

Bas Nugteren, directeur a.i.

Bezoek, aanbod en activiteiten

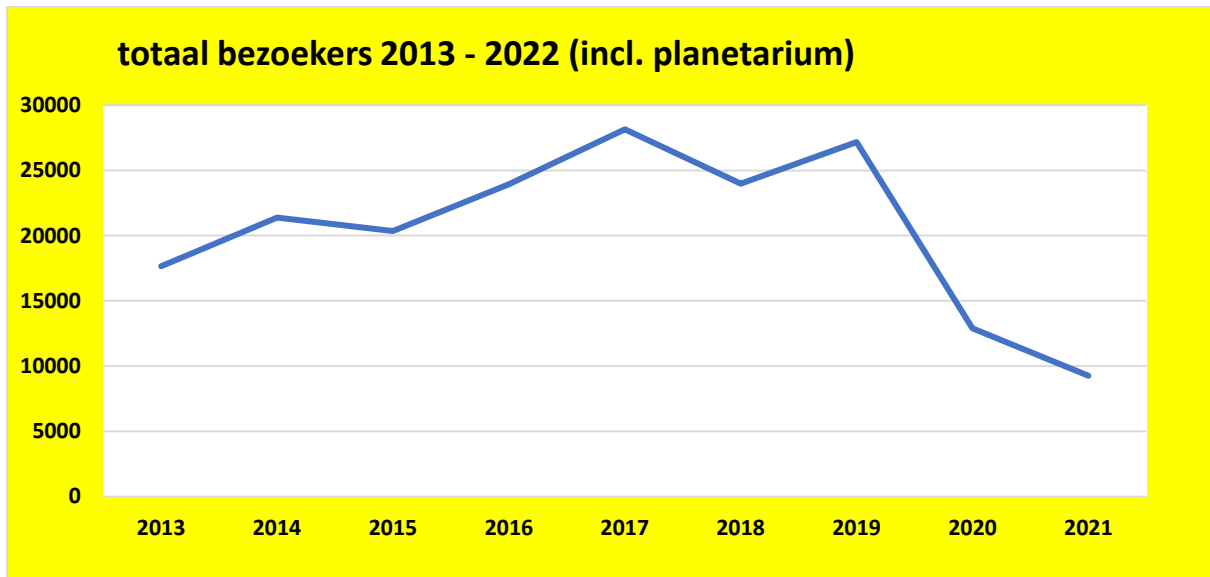
Het eerste half jaar van 2021 was Sonnenborgh feitelijk gesloten door de landelijke coronalockdown en waren museum- en activiteitenbezoek niet mogelijk. Vanaf begin juni kon er onder strikte voorwaarden weer publiek ontvangen worden. Dit viel prachtig samen met een gedeeltelijke zonsverduistering op 10 juni. Sonnenborgh heropende dan ook met dit bijzondere hemelverschijnsel op een stralende 10^e juni. Bezoekers vielen met hun neus in de boter: de zon scheen uitbundig en de zonsverduistering was fantastisch waar te nemen, via de telescopen in de sterrenwacht, op het waarneemdak en in de tuin.

Reguliere programmering

Sonnenborgh is de grootste en oudste publiekssterrenwacht in Nederland en bood ook in 2021 een breed museaal en activiteitenprogramma voor zover de coronamaatregelen daar de mogelijkheid toe boden. Sonnenborgh heeft zich strikt gehouden aan de door de overheid opgelegde coronaregels en volgde het beleid van de Museumvereniging. Zodra de mogelijkheid er (weer) was, kwam het publiek enthousiast langs in het museum en waren de vrijwilligers er om de programma's en activiteiten te verzorgen. Dat was vaak op een kleinere schaal dan gebruikelijk. Zo konden we op Sterrenkijkavonden per keer nog niet de helft van de bezoekers ontvangen en moesten cursussen worden afgeblazen. Een overzicht van activiteiten richt zich dan ook met name op de tweede helft van het jaar.

Centraal in het museale aanbod stond ook in 2021 de vaste tentoonstelling *Ver weg komt dichterbij* (waarin de museumbezoeker een reis door het heelal en door de geschiedenis van Sonnenborgh maakt, met een tablet als digitale gids die uitdaagt en verdieping geeft), rondleidingen, Sterrenkijkavonden, zondagmiddagprogrammering en vakantieprogramma's. Ook de geschiedenis van het bolwerk maakte deel uit van het vaste aanbod. In reactie op de langdurige sluiting kregen programma's soms een online variant, zoals bijvoorbeeld de MuseumJeugdUniversiteit: kindercolleges op de zondagochtend. Ook het sterren kijken faciliteerde Sonnenborgh online: via de opgezette pagina's Thuis sterren kijken en Thuis leren van de sterren gaf Sonnenborgh doorlopend sterrenkijktips en sterren- en weerkundige doetips.

Uitgelichte activiteiten

Naast de tentoonstelling, Sterrenkijkavonden, zondagmiddagprogrammering, vakantieprogramma's en rondleidingen, waren er in 2021 enkele bijzondere activiteiten die het waard zijn om uit te lichten:

- 7 april **Onthulling EPS-plaquette Historic Site:** Vertrekend voorzitter van de European Physical Society, de vereniging van natuurkundigen in Europa, mevrouw Petra Rudolf onthulde een plaquette op de buitenmuur van Sonnenborgh. Hiermee is Sonnenborgh een van de drie locaties in Nederland met het predicaat 'Historic Site'. Een erkenning voor het wetenschappelijk erfgoed van Sonnenborgh en de vele wetenschappers die er gewerkt hebben. Aanwezig waren ook de directeur van het KNMI, prof. dr. Gerard van Steenhoven en de Utrechtse hoogleraar universiteitsgeschiedenis, prof. dr. Leen Dorsman.
- 29 april **Eeuwfeest Kees de Jager:** online programma voor vakgenoten, oud-collega's en oud-leerlingen van prof. dr. Kees de Jager ter ere van zijn honderdste verjaardag. Het programma bestond uit:

- lezingen van o.a. prof. dr. Ewine van Dishoeck (president Internationale Astronomische Unie) en dr. Michael Wise (director SRON Netherlands Institute for Space Research).
- Rondleiding door de sterrenwacht door dr. Sebastiaan de Vet (voorzitter van de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Weer en Sterrenkunde en vrijwilliger bij Sonnenborgh) langs plekken waar Kees de Jager onlosmakelijk mee verbonden is, waaronder de zonnenspectrograaf.
- Onthulling van een plaquette van Kees de Jager op de sterrenwacht.² Het eeuwfeest was noodgedwongen door corona online. Honderden gasten waren aanwezig via een livestream.

Jan de Jager, zoon van Kees de Jager, spreekt de honderden online aanwezigen op het eeuwfeest van zijn vader toe vanuit de bibliotheek van Sonnenborgh.

10 juni **Gedeeltelijke zonsverduistering:** de sterrenwacht was geopend voor algemeen publiek en had overal (koepels, tuin, waarneemdak) kijkers klaarstaan om het bijzondere hemelverschijnsel te kunnen waarnemen. Publieksbegeleiders gaven uitleg en achtergronden bij de zonsverduistering. Parallel aan het programma voor het algemene publiek, was er een online lesprogramma voor 20 basisscholen in en om Utrecht. Ze kregen een les over de zonsverduistering.

² De plaquette werd aangeboden door de heer Rob van de Water, oud-cursist van Kees de Jager en prof. dr. Ed van den Heuvel, emeritus-hoogleraar sterrenkunde en tweede promovendus van Kees de Jager.

- 21 juni **Start crowdfundingactie *Camping Sonnenborgh*** om museale herinrichting van de tuin mogelijk te maken. Deelnemers maakten kans op het winnen van een exclusieve nacht kamperen op Sonnenborgh, inclusief privé Sterrenkijkavond, borrel, diner bij restaurant Hemel en Aarde en ontbijt bij de tent. Met 914 verkochte loten was de actie een groot succes. Naast een meer dan gehoopte opbrengst ten behoeve van de tuin, leverde *Camping Sonnenborgh* ook veel aandacht op van de media.

- 4 juli **Landelijke Zonnekijkdag:** Sonnenborgh deed als dé zonnesterrenwacht van Nederland vanzelfsprekend mee aan deze landelijke kijkdag van de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Weer en Sterrenkunde. De zon stond de hele dag centraal met: kijken naar de zon door de telescopen, zonnezingen, demonstratie van de historische zonnenspectrograaf en van de zonneruisschotel.
- Zomer **Tijdelijke tentoonstelling *Onderzoek de zon*** over het zonne-onderzoek van Kees de Jager, ter ere van zijn honderdste verjaardag. Onderdeel van deze tentoonstelling waren onder meer de tentoonstellingsfilm *Duik in het onbekende* over het werk en leven van Kees de Jager op Sonnenborgh, en een proefjes-speurtocht naar de zon voor kinderen vanaf 6 jaar.
- 5 september **KLM Urban Trail:** ook dit jaar nam Sonnenborgh deel aan dit bijzondere hardloopevenement. Zo'n 2.000 lopers trokken al joggend door Sonnenborgh.
- 11 september **Open Monumentendag:** zoals elk jaar stelde Sonnenborgh het monumentale bastion gratis open voor het publiek. In lezingen en rondleidingen kregen bezoekers toelichting bij het historische karakter van bastion en sterrenwacht.

12 september **Uitfeest:** Sonnenborgh nam deel aan de opening van het culturele seizoen met gratis te bezoeken tuinconcerten van singer-songwriter Danny Guinan.

30 oktober **Nacht van de Nacht:** een uitverkochte Nacht van de Nacht waarin het donker centraal stond. Het programma bestond uit: sterren kijken door de kijkers en in het planetarium, een speurtocht naar planeten door donker museum en sterrenwacht en *Turn on the stars* i.s.m. de Universiteit Utrecht, faculteit Natuurkunde. In dit project konden bezoekers (kinderen en volwassenen) aan de hand van een model van de stad Utrecht onderzoeken wat lichtvervuiling is.

Sterren kijken met handen en oren

Hard is er in 2021 gewerkt aan het programma ten behoeve van bezoekers met een visuele beperking: *Het heelal binnen handbereik*. Centraal onderdeel van het programma is *Sterren kijken met handen en oren*: maandelijkse rondleidingen in de sterrenwacht voor blinden en slechtzienden. Daarnaast behelst het programma aanpassingen aan het gebouw en de website om de toegankelijkheid te vergroten en lesprogramma's voor het basis en voortgezet onderwijs. De coronacrisis verhinderde de lancering van dit bijzondere programma in 2021. Dit is nu voor het voorjaar van 2022 gepland. *Het heelal binnen handbereik* zal een voor publiekssterrenwachten uniek programma zijn, dat mede mogelijk gemaakt werd door de toekenning van de RAAK-Stimuleringsprijs 2019. De opzet en andere kennis die hierbij wordt opgedaan, zal ook ter beschikking staan van andere sterrenwachten.

Een hortus botanicus et medicus – en een meridiaan

Een tweede groter project waar in 2021 gewerkt is, is de museale herinrichting van de tuin van Sonnenborgh. De plannen hiervoor waren al een paar jaren geleden ontwikkeld, maar 2021 was het jaar waarin de plannen konden worden omgezet in activiteiten. Pandeigenaar K.F. Hein Fonds Monumenten voltooide in 2021 namelijk de meerjaren-renovatie van het bastion met het opnieuw bestraten van het binnenterrein van Sonnenborgh om de afwatering van het bastion te verbeteren. De afronding van de renovatie was voor Sonnenborgh het startsein om de gewenste herinrichting op te zetten. Met de crowdfundingactie *Camping Sonnenborgh* in de zomer werden de benodigde gelden verworven. Het was een campagne die veel aandacht en sympathie ocriep, en ruim 900 mensen droegen hier aan bij. Het opgehaalde bedrag van ongeveer 20.000 € kwam geheel ten goede aan de nieuwe tuininrichting.

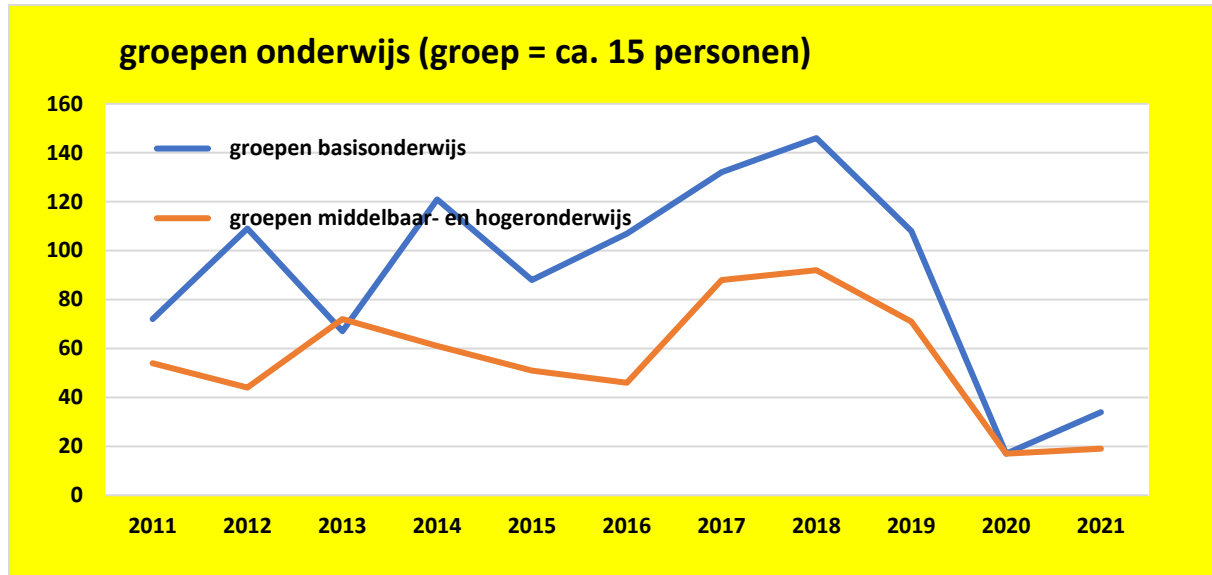

Met de nieuwe inrichting wil Sonnenborgh de rijke geschiedenis van bastion en sterrenwacht ook in de tuin zichtbaar maken en de tuin onderdeel maken van het museum. Zo is in het ontwerp en de beplanting van de tuin terug te zien dat op Sonnenborgh vanaf 1639 de eerste hortus botanicus et medicus van de Universiteit Utrecht was. De plantenbakken en graszoden die tussen de bestrating geplaatst zijn, refereren aan de inrichting van de oude hortus. En ook de meridiaan die alles doorkruist is een verwijzing naar een historische functie van sterrenwacht Sonnenborgh: hier werd tot begin 20e eeuw de tijd voor de stad Utrecht bepaald aan de hand van de meridiaanlijn. De tuin zal in de zomer van 2022 klaar zijn en geopend worden voor participerende partijen en het algemene publiek. De tuin zal – meer dan vroeger – ruimte bieden aan buitenactiviteiten en recepties en biedt een fantastisch uitzicht op de singel en het Zocherpark.

Educatie

Om de al eerder genoemde reden (de coronacrisis) liep in 2021 het onderwijsbezoek drastisch terug. Waren er in 2019 nog ruim drieduizend schoolkinderen op Sonnenborgh te gast, in 2021 waren dit er net duizend. Nog sterker was dit bij het schoolprogramma *Planetarium op locatie*, waar normaal gesproken

elk jaar vele scholen gebruik van maken en waardoor er duizenden kinderen een virtuele reis door de ruimte maken. In 2021 waren dit nul scholen en leerlingen. Het mobiele planetarium bestaat uit een opblaasbare, van het buitenlicht en – lucht afgesloten halve bol. Niet coronaproef en om die reden niet bruikbaar in 2020 en 2021 voor voorstellingen, ook niet als er versoepelingen golden. De samenwerking met de stedelijke organisatie Cultuur en School werd vanzelfsprekend voortgezet, maar leverde vanwege de coronacrisis ook slechts een handjevol bezoekende scholen op.

Sonnenborgh heeft een onderwijsaanbod voor het basis-, voortgezet en hoger onderwijs. Bij het basisonderwijs is grotendeels sprake van vaste lesprogramma's op Sonnenborgh zelf. Twee programma's zijn echter ook op school te boeken (*Dag Sonnie!* voor groep 1 en 2, en *Leve(n) de planeten* voor groep 5 t/m 8) en *Planetarium op locatie* vanzelfsprekend alleen op de school zelf. De lesprogramma's sluiten aan op de kerndoelen van het onderwijs en onderzoekend leren staat centraal.

Bij het voortgezet onderwijs zijn er voor de onderbouw vaste lesprogramma's, maar vaak wordt er in overleg met de leerkracht een programma op maat samengesteld. Dit geldt ook voor de lessen voor hogeschool- en universitaire studenten.

In een jaar dat het educatie-aanbod voornamelijk ongewijzigd bleef, waren er twee vernieuwingen:

- Ontwikkeling van lesprogramma's voor leerlingen met een visuele beperking (speciaal en regulier onderwijs). Deze lesprogramma's maken deel uit van het programma *Het heeal binnen handbereik*. Vanwege de coronacrisis is lancering van deze lesprogramma's vertraagd. Vanaf medio 2022 zullen deze programma's door scholen te boeken zijn.
- Sonnenborgh sloot zich aan bij een nieuw stedelijk programma ten behoeve van vmbo'ers in de bovenbouw: *Stap op de rode loper*. Een doelgroep die vaak moeilijker te bereiken is via culturele educatieve programma's. Vanwege corona vindt het daadwerkelijke bezoek aan Sonnenborgh in 2022 plaats.

Gelukkig kon de IMC weekendschool wel weer langskomen in de zomer en kon de tweede collegereeks van de MuseumJeugdUniversiteit in het najaar fysiek op locatie plaatsvinden. Helaas verviel in 2021 de kindercursus sterrenkunde *Reis door het heelal* als gevolg van de coronacrisis.

Naast het bieden van educatieve programma's, vervult Sonnenborgh ook een rol voor individuele scholieren die vragen hebben bij het maken van bijvoorbeeld een profielwerkstuk. Sonnenborgh koppelt de leerlingen op maat aan een deskundige vrijwilliger.

Projecten

In 2021 werd een aantal projecten opgezet los van de reguliere activiteiten en het reguliere museumaanbod. Deels waren deze projecten een uitbreiding op het bestaande aanbod. Deels moesten deze projecten de problemen als gevolg van de coronamaatregelen opvangen. Hieronder een overzicht van deze projecten en de vindplaats van de toelichting op een specifiek project in dit jaarverslag:

- Eeuwfeest Kees de Jager - zie de toelichting bij Inleiding en Uitgelichte activiteiten.
- Herinrichting tuin - zie bij Bezoek, aanbod en activiteiten.
- Het heelal binnen handbereik – zie bij Bezoek, aanbod en activiteiten en Educatie.

- Aanpassingen in het complex om coronamaatregelen op te vangen - zie Bedrijfsvoering en financiën.

Communicatie en marketing

Met het bescheiden publiciteitsbudget van Sonnenborgh zet het museum vooral in op online communicatie, in ieder geval via onze eigen communicatiekanalen: de website, persberichten, de nieuwsbrief en sociale media (Facebook, Twitter, Instagram). Rondom bijzondere activiteiten zet Sonnenborgh betaalde campagnes in, on- en offline. Dit geldt ook voor doorlopende merkbekendheidscampagnes. In 2021 lag de focus, net als in het eerste coronajaar daarvoor, vooral op online communicatie. Sonnenborgh ging door met de thustip-pagina Sonnenborgh Thuis, waarop doorlopend sterrenkijktips voor thuis en doetips voor kinderen voor thuis gegeven werden. De pagina's, met name die met kijktips, waren onverminderd druk bezocht en kregen met behulp van sociale media en advertentiepartners bekendheid.

Website en sociale media

Ook in 2021 steeg het aantal websitebezoekers ten opzichte van voorgaande jaren – een stijgende lijn die de afgelopen jaren zichtbaar is. Deze trend is te danken aan actievere online campagnes sinds medio 2019. Vanaf dat moment is de mankracht communicatie/marketing uitgebreid met een vrijwilliger die wekelijks meewerkt met name in de communicatie via sociale media en nieuwsbrief. Ook de sterke focus op online communicatie als gevolg van de coronacrisis verklaart de toename van websitebezoek in 2021.

Aantal unieke bezoekers aan sonnenborgh.nl in 2021: 93.910 (in 2020: 85.750)

Aantal unieke bezoekers aan Sterrenkids.nl in 2021: 66.861

Sterrenkids is een website die beheerd wordt door Cosmos Sterrenwacht in Lattrop samen met – sinds begin 2021 – Sonnenborgh. De website is bedoeld voor kinderen met sterrenkundige vragen.

Het aantal volgers op de sociale mediakanalen van Sonnenborgh – Instagram, Facebook en Twitter – steeg gestaag, met een gemiddelde groei van 10,5 %.

Media

Sonnenborgh had in 2021 niet te klagen over belangstelling van de media. Landelijke en plaatselijke aandacht was er uitgebreid bij het eeuwfeest, en het overlijden, van Kees de Jager. Grote trekkers waren ook de gedeeltelijke zonsverduistering, crowdfundingactie *Camping Sonnenborgh* en de herinrichting van de tuin. In een jaar gedomineerd door lockdowns en zeer beperkte activiteiten, bleef Sonnenborgh met deze projecten zeer zichtbaar.

Promofoto voor Jekels Jacht van Diederik Jekel in de bibliotheek van Sonnenborgh.

Ook wisten filmploegen het afgelopen jaar Sonnenborgh veelvuldig te vinden als prachtige en passende plek voor items, filmopnames en fotoshoots, bijvoorbeeld:

- Opnames voor het tv-programma *Kassa* van 21 augustus 2021. Twee publieksbegeleiders deden onderzoek naar de kwaliteit van sterren-apps op de telefoon.
- Opnames voor het *Jeugdjournaal* van 24 november 2021 waarin Anna Gimbrère uitleg geeft over de DART-missie van NASA.
- Opnames en fotoshoots voor het nieuwe programma *Jekels Jacht* waarin Diederik Jekel experimenten uit onze succesvolle wetenschappelijke geschiedenis. Op Sonnenborgh onderzocht hij de Wet van Buys Ballot. Uitzending in het voorjaar van 2022.

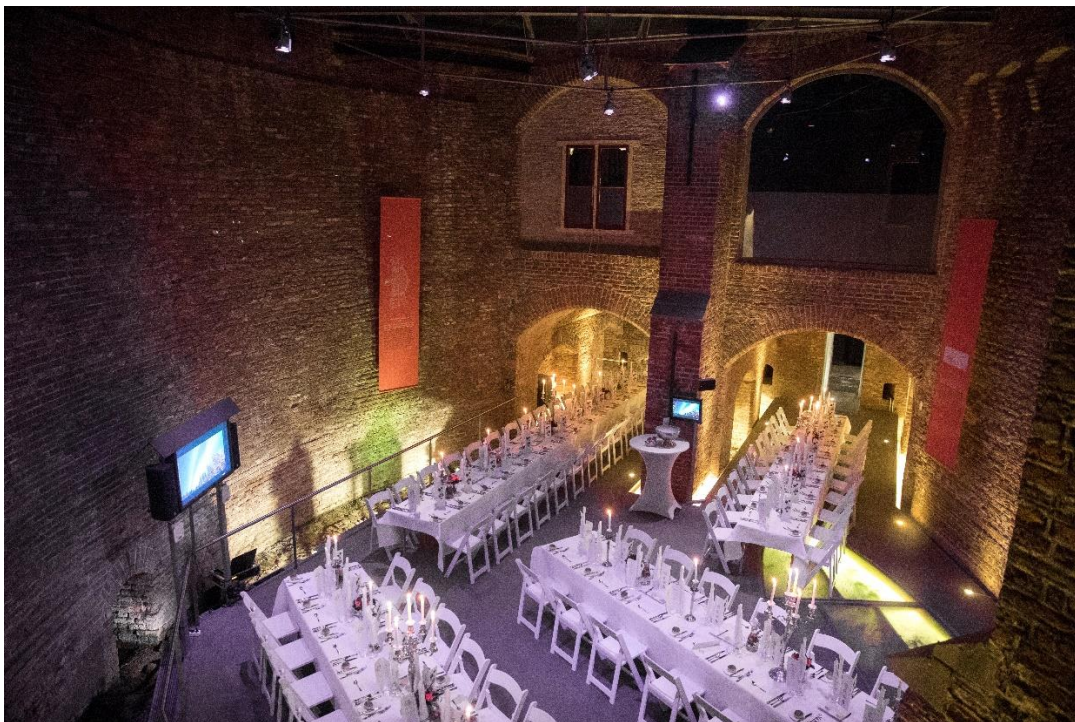
Bedrijfsvoering en financiën

Ook op het gebied van bedrijfsvoering en financiën was de invloed van de coronapandemie onmiskenbaar en groot. Met de sterk teruglopende bezoekersaantallen en het vrijwel geheel wegvallen van inkomsten uit verhuur en catering, was Sonnenborgh evenals in 2020 noodgedwongen genoodzaakt een beroep te doen op de verschillende steunpakketten van de landelijke en stedelijke overheid. Sonnenborgh heeft hier dankbaar gebruik van gemaakt, noodzakelijk om het hoofd financieel boven water te kunnen houden. Ontslagen konden dankzij de steun voorkomen worden. Dat hierbij veel administratieve werkzaamheden kwamen kijken, viel uiteindelijk in het niet bij wat de steun in positieve zin heeft betekend voor Sonnenborgh.

Aanpassingen als gevolg van corona

De coronamaatregelen beperkten de mogelijkheden voor het organiseren van museaal aanbod en activiteiten. Om dit toch waar mogelijk en zo goed en veel mogelijk te kunnen doen, zijn er in 2021 diverse aanpassingen gedaan aan publieksruimten, programma's en waarneemapparatuur. Deze aanpassingen waren mogelijk met steun van coronafondsen. Het betrof onder anderen:

- het geschikt maken van het Terreplein voor lezingen en demonstraties die normaal in de collegezaal worden gegeven;
- het mogelijk maken van online ticketverkoop en aanbrenge van bewegwijzering en desinfectiestations;
- het organiseren van extra activiteiten om als museum weer op gang te komen.

Verhuur

Tot onze spijt gaf onze vaste partner Catering Oud London eind 2021 aan de koers te verleggen en zich terug te trekken als cateraar in de Utrechtse binnenstadslocaties. Dit betekende een einde aan een langdurige, vruchtbare en open samenwerking die teruggaat tot kort na de start van het museum in 2003 en altijd van beide kanten zeer is gewaardeerd. Gelukkig bracht Catering Oud London Sonnenborgh op het spoor van een mogelijke opvolger: Bakx & Meier. Hiermee werden snel gesprekken gevoerd die begin 2022 succesvol werden afgerond. Dit lijkt een prettige samenwerking te worden die zal bijdragen aan de voorzieningen die Sonnenborgh kan bieden, in het karakter dat bij Sonnenborgh hoort.

Samenwerking

Sonnenborgh kent tal van samenwerkingen. Daartoe worden allereerst de stakeholders gerekend met wie Sonnenborgh begin 2020 een nieuwe meerjarenovereenkomst sloot: gemeente Utrecht, Universiteit Utrecht, K.F. Hein Fonds en de Vriendenstichting. Gemeente en universiteit steunen Sonnenborgh ook financieel, naast de eigen inkomsten waar Sonnenborgh zelf zorg voor dient te dragen. Sinds 2020 maakt Sonnenborgh deel uit van de gemeentelijke cultuurconvenant. Binnen de afspraken met de gemeente valt ook dat Sonnenborgh in voorkomende gevallen deelneemt aan stedelijke activiteiten als de Open Monumentendag, Culturele Zondagen, Uitfeesten etc., maar ook ruimte biedt aan activiteiten als het Festival Oude Muziek. Voor 2022 liggen er wat betreft de gemeentelijke activiteiten in ieder geval twee zeer leuke activiteiten in het verschiet: de Open Tuinendag die voor Sonnenborgh aangegrepen zal worden als publieksopening van de nieuwe tuin. En natuurlijk de festiviteiten in het kader van Utrecht 900. Sonnenborgh zal hier actief op aansluiten.

Het complex

De samenwerking met het K.F. Hein Fonds Monumenten is sterk complex gebonden aangezien deze daar de eigenaar van is. Maar, zoals weer bleek bij de aanleg van de tuin en het opknappen van het bastion, een vruchtbare samenwerking. In het verlengde hiervan geldt dit ook die met Stadsherstel Utrecht, dat voor K.F. Hein Fonds Monumenten het gebouwonderhoud verzorgt en waarbij er ook vaak raakvlakken zijn met de bezigheden op en van Sonnenborgh.

Onderwijs

Inhoudelijk, maar ook stedelijk van aard, is de deelname aan Cultuur en School, die in Utrecht de makel en schakel organisatie is voor schoolbezoek voor basisscholen in Utrecht. Het aanbod van Sonnenborgh staat bij Cultuur en School onder het Wetenschap en Techniekaanbod. Voorts kent de samenwerking met de Universiteit Utrecht natuurlijk een enorme en inhoudelijke traditie, maar is ook praktisch en actueel - al lagen in 2021 de meeste activiteiten stil. In het bijzonder is er de samenwerking met het Universiteitsmuseum, het Wetenschapsknooppunt en het IMAU. Sonnenborgh is ook aangesloten op programma's als de Summerschool van de universiteit. En samen met het Universiteitsmuseum wordt ook deelgenomen aan het landelijke programma MuseumJeugdUniversiteit.

Wetenschap

Sonnenborgh is lid van de Vereniging van Science Centra waar wetenschapseducatie een van de bindende krachten is tussen de leden. Als sterrenwacht is Sonnenborgh ook lid van de Koninklijke Vereniging van Weer- en Sterrenkunde en als planetariumaanbieder ook van PlaNED, de Vlaams-Nederlandse vereniging van planetariumaanbieder. Een bijzondere samenwerking is die met de JWG, de Jongeren Werkgroep van de KNVWS die kantoor heeft in Sonnenborgh en hier ook de gezamenlijke kindercursus sterrenkunde verzorgt. Diverse JWG'ers en oud-JWG'ers zijn ook als vrijwilliger actief bij Sonnenborgh.

Mensen en organisatie

Sonnenborgh is een professionele vrijwilligersorganisatie, met tegen de tachtig vrijwilligers en een kleine, vaste staf van circa 3 fte. De vaste staf, het team, ondersteunt de vrijwilligersorganisatie en zorgt voor planning en organisatie van activiteiten, werven en begeleiden van vrijwilligers, roostering, ontwikkeling van (educatie)programma's, financieel beheer, verhuur, marketing en communicatie, onderhouden van contacten met externe partijen en ondersteuning van het bestuur. Het werk van de staf werd sterk beïnvloed door de talrijke en wisselende regelgeving ten gevolge van de coronapandemie. Deels werd er ook thuis gewerkt. Dit alles had ook effect op het management en de bedrijfsvoering, en ook de communicatie stond veelal in het teken van de bijzondere omstandigheden. Een lockdown - geheel of gedeeltelijk - betekende zeker niet een vermindering van werkzaamheden.

Afscheid werd er genomen van twee van de vijf stafleden: Maarten Reichwein en Gemma Adelaar. Maarten Reichwein was zomer 2020 aangetreden als directeur, maar vertrok helaas weer afgelopen juli. Na zijn vertrek nam het bestuur de directietaken waar. Vanaf november nam oud-directeur Bas Nugteren vervolgens de honneurs waar in afwachting van een nieuwe directeur. Ondertussen is de werving voor deze nieuwe directeur gestart en verwacht wordt dat voor de zomer van 2022 een nieuwe directeur de leiding van Sonnenborgh op zich zal nemen. Gemma Adelaar vertrok in december naar een functie elders. Zij werd opgevolgd door Julia de Groot én educatiemedewerker Laura van Waas, die hiermee een uitbreiding van haar functie kreeg. Aline Harkink en Brechtje van Riel bleven zorg dragen voor respectievelijk bedrijfsvoering en communicatie/marketing.

In 2021 werkten er ook drie stagiaires aan verschillende projecten (Eeuwfeest Kees de Jager en Inrichting van het bastion in voorbereiding op Utrecht 900).

De tachtig vrijwilligers hebben verschillende functies en terreinen waarop zij werkzaam zijn. Sonnenborgh heeft: publieksbegeleiders, baliemedewerkers, mannen van de Technische Dienst, huismeesters, mensen die helpen bij de sociale media, de tuin etc. Ook het bestuur en een aantal adviseurs kunnen tot de vrijwilligers gerekend worden. De omvang van de werkzaamheden van de vrijwilligers ligt tussen de 5 en 6 fte in de jaren voor 2020. In 2021 en 2022 was dit ongeveer gehalveerd vanwege de teruggelopen activiteiten als gevolg van corona.

Voor veel vrijwilligers was de coronatijd een moeilijke tijd: privé, maar ook als vrijwilliger. Men is immers vrijwilliger om iets te doen, mensen te ontvangen, met elkaar te werken. Men ontmoet elkaar en het publiek bij Sonnenborgh, in het museum, de sterrenwacht en op medewerkersbijeenkomsten. Maar 2021 was niet veel anders dan 2020: veel thuiszitten. Op allerlei manieren werd gepoogd het contact met de vrijwilligers te onderhouden, maar 'the real thing' werd gemist. Helaas moesten we van sommige vrijwilligers afscheid nemen. Gelukkig traden er ook weer nieuwe vrijwilligers aan met enthousiasme, kennis en inzet, zonder welke Sonnenborgh niet zou zijn wat het is.

Stichting en bestuur

Sonnenborgh kent een stichtingsvorm onder leiding van een bestuur, die de uitvoerende en voorbereidende taken en het beheer heeft gemandateerd aan een directeur - met uitzondering van het aangaan van financiële verplichtingen boven de 15.000 €. Het bestuur vergaderde in 2021 zeven maal. De samenstelling van het bestuur wijzigde, ten eerste doordat voorzitter Frank Verbunt terugtrad als voorzitter en lid van het bestuur. Hij werd opgevolgd door Felix Bettonvil, die al lid was van het bestuur. Tot het bestuur trad toe Peter de Haan, waarmee het aantal bestuursleden zes bleef.

De aandacht van het bestuur ging in het afgelopen jaar met name naar een drietal terreinen:

- De reguliere bestuurlijke activiteiten zoals het vaststellen van de jaarrekening, jaarverslag en begroting, alsmede het toezicht houden op het functioneren van de directie en organisatie en het beheer ervan.
- De coronapandemie en daarop volgende regeringsmaatregelen, inclusief de diverse steunpakketten die konden worden benut om de gevolgen zoveel mogelijk op te vangen.
- Het onverwachte vertrek van de directeur in juli 2021.

Met name de laatste twee terreinen vroegen bijzonder veel aandacht van het bestuur, temeer daar het bestuur enige tijd zelf de directietaken waarnam. Doordat veel van de tijd en aandacht van het bestuur hiervoor werd gevraagd, kwam het niet tot het aanpassen van de Museumregistratie (2015) cf. de Museumnorm 2020 én het aanpassen van statuten en A&O protocol cf. de WTBR. Hoewel er hierbij sprake is van beperkte aanpassingen en er in hoge mate aan de verschillende vereisten wordt voldaan, wordt het wenselijk geacht beiden up-to-date te brengen. Ondertussen is begonnen met het aanpassen van e.e.a.

Het bestuur kan worden bijgestaan door een Raad van Advies. Deze vergaderde door de omstandigheden niet in 2021, maar werd op andere wijze geraadpleegd, waarmee de vereiste instemming voor de nieuwe voorzitter door de raad desgevraagd werd verleend.

In verschillende vergaderingen heeft het bestuur zijn grote waardering uitgesproken voor de staf, die er ondanks de complexe omstandigheden in slaagden om Sonnenborgh te laten blijven functioneren en datgene te doen wat noodzakelijk was om te 'overleven'. Dat dit veel gevraagd heeft van betrokken medewerkers, is een duidelijke uiting van de betrokkenheid en motivatie van de staf waar Sonnenborgh zich gelukkig mee kan prijzen. Ook de blijvende inzet van vrijwilligers, waar een beduidend minder beroep op kon worden gedaan, kreeg grote waardering van het bestuur.

Vriendenstichting

Voor de Vriendenstichting van Sonnenborgh was 2021, niet in de laatste plaats als gevolg van de coronapandemie, een jaar zonder veel bezigheden. Noemenswaardig is wel de toevoeging aan de middelen van de Vriendenstichting van het SOZOU Cees Zwaan Fonds, een fonds dat door Cees Zwaan in het leven geroepen was om het onderzoek en onderwijs naar de zon te stimuleren. Dit is het derde fonds op naam dat onder het beheer van de Vriendenstichting valt. Onder beheer waren al het Hermsenfonds en het prof. dr. C.H. Wind Fonds. Bijdragen zijn bij alle drie de fondsen gebonden aan specifieke projecten of activiteiten. In de voorafgaande jaren zijn met name vernieuwingen in het aanbod hiermee gefinancierd.

Overzicht personen

Vrijwilligers in 2021

Loran Aelbers, Hans Averdijk, Rob van den Berg, Lise Berghuis, Felix Bettonvil, Corry Boer, Marinka de Boer, Rob Bronckers, Sjef Buil, Etienne Cordewener, Frans Cornelis, Juliard van Donkersgoed, Mat Drummen, Rens Elbertsen, Hans van 't Erve, Tjerk Feenstra, Sabine Fuks, Anneke Ganzevoort, Martien Geers, Daniel Goudena, Julia de Groot, Gerard Hafkenscheid, Chris Heil, Siem Heisterkamp, Mara Helder, Hans de Jongh, Sierk de Jongh, Roy Keeris, Jan Klaaskate, Kees Kroon, Mathijs Kuiper, Geert Kuitenbrouwer, Jan Kuperus, Gertrude Laan, Piet Langerak, Rick te Loo, Edwin Mathlener, Irene Meekes, Christiaan Mennes, Peter Nauta, Zeb Németh, Bas Nugteren, Dragana Okolic, Marianne van Oostrom, Leon Oostrum, Faradeh Parmase, Rianne Plantenga, Marc Reumerman, Coen Rouwmaat, Alison Savic, Wim Schmidt, Gert-Jan Schurer, Farhad Sjahbaz, Marc van der Sluys, Ton Spaninks, Stan Spoor, Peter Swaanenvelt, Philip Timmer, Casper Vedder, Ellen van der Veen, Sebastiaan de Vet, Roos Verbruggen, Kees Vergouwen, Mariet Verhelst, René Verjans, Otto Vervaart, Lisa Verwijmeren, Onno de Vries, Rob de Vries, Laura van Waas, Robert Wielinga, Gert Wilkens, Dick Wolschrijn, Meili Xia, Marjolein Zwiep.

Staf (vaste personele bezetting)

Directie, 0,5 fte:	Maarten Reichwein tot 19-7-2021. Hierna werden de taken van de directie overgenomen door bestuur, en na 15-11-2021 door Bas Nugteren
Bedrijfsvoering/zakelijke leiding, 0.8 fte:	Aline Harkink

Bureau, 0.8 fte:	Gemma Adelaar tot 1-12-2021; hierna Julia de Groot 4/10 en Laura van Waas 4/10
Communicatie en marketing, 0.6 fte:	Brechtje van Riel
Educatie, 0.4 fte:	Laura van Waas
Stagiaires:	Robin Bos, Geertje van Houten en Mirre de Vor

Bestuur Stichting Museum Sterrenwacht Sonnenborgh

	benoeming tot:
Frank Verbunt voorzitter tot 20-9-2021	nvt.
Felix Bettonvil lid tot 20-9-2021, voorzitter per 20-9-2021	28-2-2024, tweede termijn
Anka Konings secretaris	20-9-2022, tweede termijn
Steef Klop penningmeester	5-7-2024, herbenoembaar
Nicoline Meijer lid	27-1-2023, herbenoembaar
Rens Waters lid	17-7-2023, herbenoembaar
Peter de Haan lid per 20-9-2021	19-9-2025, herbenoembaar

(prof.dr. Frank Verbunt: hoogleraar sterrenkunde Radboud Universiteit; dr. Felix Bettonvil: projectmanager sterrenwacht Universiteit Leiden; drs. Anka Konings - secretaris, manager corporate affairs, Hogeschool Utrecht; dhr. Steef Klop - penningmeester, zelfstandig adviseur; drs. Nicoline Meijer - lid, directeur Marketing en Communicatie ROC Midden Nederland; prof. dr. Rens Waters - lid, hoogleraar sterrenkunde Radboud Universiteit, voormalig directeur SRON; drs. Peter de Haan - lid, directeur Museon)

De leden van het bestuur ontvingen geen vergoeding voor hun werkzaamheden.

Bestuur Stichting Vrienden van Sonnenborgh

Hans Mellink	voorzitter
Beate van Dongen-Crombags	secretaris
Falco Houwer	penningmeester

Raad van Advies

Gerard van der Steenhoven	directeur KNMI
Henk Kummeling	rector magnificus Universiteit Utrecht
Michiel van den Broeke	directeur IMAU/UU
Sebastiaan de Vet	voorzitter KNVWS
Frans Stravers	hoofd communicatie SRON
Hans Mellink	voorzitter Vriendenstichting

Financieel overzicht

Voor het complete financiële overzicht wordt verwezen naar de jaarrekening 2021.

	Realisatie 2021	Realisatie 2020
BATEN		
Publieksopbrengsten		
Inkomsten museumbezoek	34.650	36.798
Inkomsten programmering en educatie	19.818	33.195
Inkomsten museumwinkel en koffiecorner	7.363	6.899
Inkomsten ontvangsten en zaalverhuur	<u>13.052</u>	<u>7.452</u>
	74.883	84.344
Bijdragen uit private middelen		
Bijdragen vriendenstichting en particulieren	27.767	8.517
Bijdragen bedrijven	51.083	27.833
Bijdragen private fondsen	<u>39.655</u>	<u>-</u>
	118.505	36.350
Subsidies		
Structurele subsidie gemeente	135.828	82.000
Incidentele subsidies	<u>2.712</u>	<u>-</u>
Totaal Baten		202.694
LASTEN		
Beheerslasten		
Huisvesting	62.514	67.957
Afschrijvingen	483	1.417
Organisatiekosten	56.550	58.705
Personeelskosten	<u>228.687</u>	<u>207.709</u>
	348.234	335.799
Activiteitenlasten		
Activiteitenlasten materieel	16.080	11.067
Activiteitenlasten personeel	4.066	4.051
Projectlasten	<u>52.255</u>	<u>4.500</u>
	72.401	19.617
Totaal lasten	420.635	355.416
Saldo uit normale bedrijfsvoering	- 88.707	- 152.722
Bijzondere baten		
Bijdragen uit coronasteunmaatregelen	95.333	144.630

Exploitatieresultaat	6.626	- 8.092
-----------------------------	--------------	----------------

Resultaat bestemming:

Bijdragen ihkv. businessplan	-	- 10.800
Toevoeging resultaat aan bestemmingsfondsen	2.712	-
Toevoeging resultaat aan algemene reserve	<u>3.914</u>	<u>2.528</u>
	6.626	- 8.272